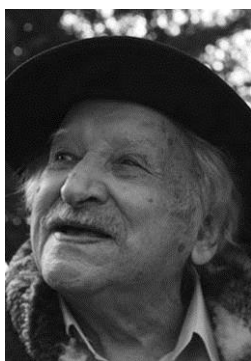

ENDEL KAAREP – 100

Hiljuti oli põllumajandusteadlaste peres rõõmus sündmus – taimekaitseteadlane, viroloog ja aianduse harrastajate nõuandja Endel Kaarep tähistas oma sajandat sünnipäeva.

Endel Kaarep sündis 20. septembril 1914. aastal Venemaal Tambovi oblastis, kuhu tööotsingud olid vanemad viinud. Revolutsioonilised sündmused Venemaal tõid perekonna kodumaale tagasi. Aastatel 1922–1927 õppis Endel Kaarep Pärnu IX algkoolis. 1927. aastal rentis isa 3,6 ha suuruse väheviljaka maalapi Harku vallas Habersti külas, millest 1930. aastate lõpuks suudeti kujundada elujõuline asunikutalu. Aastatel 1928–1933 õppis Endel Kaarep Tallinna Gustav Adolfi Gümnaasiumis. Haridustee jätkus majandusoludest ja sõjast tingitud vaheaegadega Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonnas. Õppimine vaheldus töötamisega dr. E. Lepiku assistendina, mis süvendas huvi viiruste ja bakterite ning nende mõju vastu taimekasvatuse saagikuse kujunemisele. Praktilisi teadmisi põllumajanduse ja aianduse alal oli võimalus täiendada 1938. aastal Saksamaal ja aastatel 1953–1954 Harju rajooni kolhoosis Koit. Agronoomi diplomi sai Endel Kaarep 1960. aastal Eesti Põllumajanduse Akadeemiast ja kaitses 1966. aastal samas põllumajanduskandidaadi kraadi.

Aastatel 1947–1949 ja 1952–1953 töötas Endel Kaarep Põllumajandusministeeriumis taimekaitse osakonna juhatajana ja hiljem samal ametikohal ENSV TA Taimekasvatuse Instituudis, mille nimeks sai 1956. aastal Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituut. Juba 1959. aastal kolis instituut Saku. Algusaastatel olid tööruumid kitsad, kuid taimekaitse osakonnal oli katseaed koos vegetatsioonihoonena ja võimalus saada Saku sovhoosilt maad katsepõldudeks.

Endel Kaarepi põhiliseks uurimistöökaks olid kartuli viirushaigused ja nende määramine antiseerumite abil taimede kasvuperioodil. Majandite kartulipõldude ülevaatus käigus ilmnes, et ka hästi haritud ja väetatud põldudel oli isegi visuaalsel vaatlusel võimalik leida palju viirushaigeid taimi.

Terve ja saagirikka algmaterjali saamiseks alustati seemnekartuli tervendamist kloonmeetodil. Lähtematerjaliks võeti Jõgeva Sordiaretusjaama supereliidist üksikpesa valiku teel saadud taimed. Nende järglaste seas tehti põhjalik prakeerimine silma järgi ja laboratoorne kontroll antiseerumite ning testtaimedega.

Kuna laboratoorne määramine oli väga töömahukas, siis konstrueerisid vennad Endel ja Sulev Kaarep taimeviiruste massiliseks määramiseks katseseadeldise, mis võimaldas senise ühe taimemahla asemel korraga töödelda 72 proovi. Põldudelt kogutud leheproovide mahl eraldati mehaanilise pressi abil, millele lisati 3 erinevat (X,S,M) antiseerumit. Vastava viiruse esinemisel tekkis mahlatilgas sade. Proovide kogumine, viirushaiguste määramine ja tulemuste kontroll nõudis labori töötajate ja majandite agroomide entusiastlikku suhtumist. Määramise tulemuste põhjal puhastati majandite seemnekartuli põllud haigetest taimedest. Intensiivse töö tulemusena paranesid kartulisaagid ja kartulikasvatatajad võistlesid suurte saakide meistri tiitli nimel.

Endel Kaarepi tööd Sakus katkes pikaajalise haiguse tõttu. Tema huvi uurimistöö jätkamise ja ideede elluviimise vastu viis selleni, et oma eramus Meriväljal ehitas ta uue labori ja hankis seadmed erinevate määramismeetodite võrdlemiseks.

Sakus jätkus seemnekartuli tervendamine taimekaitse osakonnast alguse saanud meristeemmeetodi kasutuselevõttuga. Kasvukuhikute algelisest kasvatamisest on välja kujundatud teaduskeskus EVIKA, kus tegeldakse viirusvaba seemne- ja istutusmaterjali tootmisega kaasaegsel tasemel.

Endel Kaarepi kandidaaditöö *Ilutaimede tervislik seisund Eesti NSV-s ja abinõud selle parandamiseks* on väga mahukas uurimus ja selle lisas on ulatuslik fotomaterjal. Lisaks sellele on Endel Kaarepilt ilmunud rida artikleid kartulisaagi tõstmise ja aiandusalaste nõuannetega.

Erika Vesik